

YEREL YÖNETİMLERDE OPTİMUM HİZMET SUNUM ALANININ BELİRLENMESİ

Yerel düzeyde kaynakların kullanımında etkinliğe ulaşmada önemli olan faktörler;

- nüfus yoğunluğu,
- kişi başına düşen bölgesel gelir,
- kişi başı hizmet maliyeti,
- hizmetin yaydığı dışsallık ve
- hizmetin üretim büyüklüğüdür.

1-Kişi Başına Düşen Gelir ve Hizmet Maliyetleri Yönüyle Optimum Alanın Belirlenmesi

Yerel idarenin yetki alanı içinde yaşayan halkın sunulan hizmetlerin maliyetlerinden üzerlerine düşen miktar ile o alanda yaşamaları sonucunda elde ettikleri kişisel gelirlerinin belirli bir refah seviyesini sağlayacak düzeyde olması, o alanın idari açıdan optimum alan olduğu kabul edilir.

Ancak nüfus artışı hizmet maliyeti ve kişi başına düşen geliri olumsuz etkilemektedir. Nüfus artışı hizmetlerin yetersizliğine, kentsel yaşam kalitesinin düşmesine ve kişi başı gelirin azalmasına neden olur. Bu olumsuzluğu gidermek için yani tekrar optimum düzeye ulaşmak için yeni hizmetlerin yapılması gerekir.

2-Kişi Başına Düşen Hizmet Maliyeti ve Nüfus Yönüyle Optimum Alanın Belirlenmesi

Bir bölgede sunulan tam kamusal mal ve hizmetin düzeyi ve maliyetinin sabit olduğu varsayımı altında nüfus artışı sonucunda kişi başına düşen hizmet maliyeti azalacaktır. Ancak kalabalıklaşma maliyeti artacaktır.

Kalabalıklaşma Maliyeti: Nüfusun belirli bir bölgede yoğunlaşması ile hizmet sunum kalitesinin azalması ve zaman kaybının ortaya çıkması sonucu oluşan maliyettir.

Kalabalıklaşma maliyetinden kurtulmak için yeni kamu yatırımlarının yapılması gerekir.

3- Hizmetin Dışsallığı Yönüyle Optimum Alanın Belirlenmesi

Kaynakların etkin kullanıldığının göstergesi olarak dışsallıkların ortadan kaldırılması önemlidir. Eğer bir üretim veya tüketim faaliyeti sonucunda dışsallık ortaya çıkıyorsa etkin kaynak kullanılmadığı düşünülür.

Dışsallık; bir üretim veya tüketim faaliyetinin fiyat mekanizması olmaksızın üçüncü kişileri pozitif veya negatif etkilemesidir.

Optimum hizmet sunum alanı dışsallıkların olmadığı ya da ortadan kaldırıldığı alandır.

Dışsallığın ortadan kaldırılması durumunda 4 uygulama gerçekleştirilebilir. Bunlar;

- Dışsallıktan etkilenen idarenin maliyetlere katılması
- Hizmeti üreten idareye merkezi idarenin yardım yapması
- Hizmeti üreten idare ile dışsallıktan etkilenen idarelerin sınırlarının birleştirilmesi
- Hizmet üretiminin tamamen merkezi idareye bırakılmasıdır.

4- Üretim Boyutu Yönüyle Optimum Alanın Belirlenmesi

Yerel yönetimler için önemli hizmet türleri içinde büyük yatırımlar gelmektedir. Bu yatırımlar genelde altyapı yatırımlardır. Yeterli talep olması ya da talebin ortaya çıkacağı düşünülürse bu tür yatırımlar gerçekleştirilecektir. Bu durumda optimum üretim söz konusu olacaktır.

Kısacası, hizmetin halkın talebine göre yapıldığı yerel yönetim idaresinin sunduğu hizmet etkilidir.

5- Yerel Halkın Tercih Benzerlikleri Yönüyle Optimum Alanın Belirlenmesi

Yerel yönetimlerin hizmet sundukları alanın optimum düzeye gelmesi, mahalli halkın tercihlerine göre hizmetlerin belirlenmesi ve kaynakların bu düşünce ile kullanımının sağlanması gerekmektedir.

Optimum eviyeinin sağlanmasında etkinliğin önemli olduğu da ifade edilmekte olup, **etkin yerel hizmet sunumunun bir yönüyle aynı türde hizmetleri tercih edenlerin aynı bölgede toplanmasıyla gerçekleşeceği savunulmaktadır.**

MERKEZİ İDARE İLE YEREL YÖNETİMLER ARASINDA HİZMET BÖLÜŞÜMÜ

Merkezi idare ve yerel yönetimler arasındaki hizmet bölüşümü konusu, hizmeti hangi idare daha az kaynak kullanarak ve daha çok memnuniyet sağlayarak sunarsa hizmetin o idare tarafından üretilmesinin doğru olacağı şeklinde açıklanabilir. Bu çerçevede hizmetlerin bölüşümünde iki önemli kriter kullanılmaktadır. Bunlar;

- İktisadi Kriter
- Tarihsel-Geleneksel Kriter

İKTİSADİ KRİTER

İdareler arası hizmetin bölüşürülmesinde bu anlamda hizmeti hangi idare daha etkin yerine getirecekse, kaynak kullanımında hangi idare daha düşük maliyetlere sahip olarsa o idareye hizmetin bırakılması doğru olacaktır. Bu anlayışla iktisadi kriter kendi içerisinde iki konu üzerinde durmaktadır.

Bunlar; etkinlik ve dışlılıktır.

1-Etkinlik: Hizmet hangi idare tarafından daha etkin görülecekse o idareye bırakılmalıdır.

Hizmetlerin idareler arasında paylaştırılmasında etkinliğe ulaşılması konusunda üç konu üzerinde durmak gerekir;

- **Yapılan üretimin büyüklüğü (ölçek ekonomileri):** Geniş ölçekli üretimler maliyetlerin düşmesine neden olacaktır. **Örneğin:** itfaiye hizmetleri, içme suyu sağlama hizmeti, çöp toplama hizmeti
- **Toplumun tercihlerinin daha kolay yansıtılması:** Tercihler hangi idare tarafından tespit edilirse hizmet o idare tarafından sunulmalıdır.
- **Subsidiarite (yerindelik) ilkesinin uygulanması:** Yerindelik ilkesi, hizmetlerin vatandaşlara en yakın hizmet birimleri tarafından yerine getirilmesi anlayışına dayanmaktadır.

2-Dışlılık: Dışlılıklar ister negatif ister pozitif dışlılık şeklinde ortaya çıksın kaynak kullanımında optimal seviye için tüm dışlılıkların ortadan kaldırılması gerekir.

TARİHİ VE GELENEKSEL KRİTER

Bu kritere göre hizmet sunumu geçmişte hangi idare tarafından yerine getiriliyorsa günümüzde de o idare tarafından yerine getirilmelidir.

KAYNAKÇA

Özhan Çetinkaya, Mahalli İdareler Maliyesi, Ekin Yayınları, 2021.